

Dr. Ayşe Elif ULUSU

**MİLLETLERARASI ÖZEL HUKUKTA
KAYDI MENKUL KIYMET TİCARETİNDE
HAK SAHİPLİĞİ İHTİLAFLARINA
UYGULANACAK HUKUK**

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	VII
İÇİNDEKİLER.....	IX
KISALTMALAR LİSTESİ.....	XVII
GİRİŞ.....	1

Birinci Bölüm

MENKUL KIYMETLER, ARACILI MENKUL KIYMETLER VE ARACILI ELDE TUTMA SİSTEMİ

I. MENKUL KIYMETLER VE ARACILI MENKUL KIYMETLER.....	11
A. Menkul Kıymetler.....	11
B. Aracılı Menkul Kıymetler.....	20
II. ARACILI ELDE TUTMA SİSTEMİ.....	26
A. Genel Bilgi.....	26
B. Aracılı Sistemin Ortaya Çıkışı.....	28
C. Aracılı Sistemin Özellikleri.....	32
1. Genel Bilgi.....	32
2. Hareketsizleştirme ve Kaydileştirme Yoluyla Kağıt Dolaşımının Sona Erdirilmesi.....	34
a. Genel Bilgi.....	34

b. Hareketsizleştirme	35
c. Kaydileştirme	36
d. Hareketsizleştirme ve Kaydileştirme Arasındaki Farklar	37
3. Merkezi Saklama	39
a. Merkezi Toplu Saklama Esasına Dayalı Şeffaf Olmayan Sistemler	41
b. Merkezi Müşteri İsmine Göre Saklama Esasına Dayalı Şeffaf Sistemler.....	44
4. Aracı Kurumların Dahil Olmasıyla Kademelenmiş Yapı	47
5. Menkul Kıymetlere İlişkin Devir ve Teminat İşlemlerinin Kayden Gerçekleştirilmesi.....	49
a. Genel Bilgi.....	49
b. Devir İşlemleri.....	49
c. Teminat İşlemleri	50
D. Aracılı Sistemde Milletlerarası Kaydi Menkul Kıymet Ticareti ve Takası.....	52

İKİNCİ BÖLÜM

ARACILI SİSTEMDE MENKUL KIYMETLERE İLİŞKİN HAK SAHIPLIĞI VE HAKKIN HUKUKİ NİTELİĞİ

I. GENEL BİLGİ	57
II. ARACILI SİSTEMDE MENKUL KIYMETLER ÜZERİNDE HAK SAHIPLIĞI KONUSUNDA YAKLAŞIMLAR.....	62
A. Genel Bilgi.....	62
B. Dolaylı Hak Sahipliği Yaklaşımı.....	63
C. Doğrudan Hak Sahipliği Yaklaşımı	65
III. ARACILI SİSTEMDE HESAP SAHİBİNİN HAKKININ HUKUKİ NİTELİĞİ.....	66
A. Genel Bilgi.....	66

B. Hesap Sahibinin Geleneksel Kıymetli Evrak ve Eşya Hukuku Kuralları Çerçevesindeki Hukuki Durumu	67
1. Aracılı Sistemde Menkul Kıymetler, Kıymetli Evrak ve Evraksız Kıymetli Evrak	67
a. Menkul Kıymetler ve Kıymetli Evrak	67
b. Evraksız Kıymetli Evrak	72
2. Aracılı Sistemde Menkul Kıymetlerin Toplu Saklanması ve Aynı Haklarda Belirlilik İlkesi.....	74
C. Aracılı Sistemde Hesap Sahibinin Hakkının Hukuki Niteliği Konusundaki Yaklaşımlar.....	79
1. Aracılı Sistemde Hesap Sahibinin Hakkının Hukuki Niteliğine İlişkin Geleneksel Yaklaşım.....	79
2. Aracılı Sistemde Hesap Sahibinin Hakkının Hukuk Niteliğine İlişkin Modern Yaklaşım	81
a. Farazi Menkul Kıymet Havuzuna İlişkin Müşterek Mülkiyet Hakkı Yaklaşımı	83
b. Kendine Özgü Malvarlığı Hakkı Yaklaşımı.....	84
i. Fransız Hukuku	84
ii. Amerika Birleşik Devletleri Hukuku	85
iii. Japon Hukuku	86
iv. İsviçre Hukuku.....	87
D. Türk Hukukunda Aracılı Sistemde Hesap Sahibinin Hakkının Hukuki Niteliği	90
1. Genel Bilgi.....	90
2. Türk Sermaye Piyasalarında Hareketsizleştirme Dönemi ve Hesap Sahibinin Hakkının Hukuki Niteliği	91
a. Hareketsizleştirme Döneminin Özellikleri	91
b. Hareketsizleştirme Döneminde Hesap Sahibinin Hakkının Hukuki Niteliği	92
3. Türk Sermaye Piyasalarında Kaydileştirme Dönemi ve Hesap Sahibinin Hakkının Hukuki Niteliği	95
a. Kaydileştirme Döneminin Özellikleri	95
i. Merkezi Kaydi Sistem.....	95

ii. Hak Sahibi Bazında Saklama	99
iii. Merkezi Kayıtların Hukuki Etkisi	104
b. Kaydileştirme Döneminde Hesap Sahibinin Hakkının Hukuki Niteliği	108

Üçüncü Bölüm

ARACILI SİSTEMDE MENKUL KIYMETLERE İLİŞKİN MİLLETLERARASI NİTELİKLİ HAK SAHİPLİĞİ İHTİLAFLARINDA UYGULANACAK HUKUK

I. ARACILI SİSTEMDE MENKUL KIYMETLERE İLİŞKİN MİLLETLERARASI NİTELİKLİ HAK SAHİPLİĞİ MESELELERİNDE KANUNLAR İHTİLAFI KURALLARININ ÖNEMİ.	119
II. MENKUL KIYMETLERE İLİŞKİN HAK SAHİPLİĞİ İHTİLAFLARINA UYGULANACAK HUKUKUN BELİRLENMESİNDE KLASİK YAKLAŞIM	126
A. Geleneksel Sistemde Menkul Kıymetlere İlişkin Hak Sahipliği İhtilaflarına Uygulanacak Hukukta Klasik Yaklaşım	126
1. Ayni Haklara Uygulanacak Hukukta Lex Rei Sitae Kuralı.	126
2. Menkul Kıymetlerin Hukuki Niteliğine Uygulanacak Hukuk.....	129
3. Menkul Kıymetlere İlişkin Hak Sahipliği İhtilaflarında Uygulanacak Hukuk.....	134
a. Kıymetli Evrak Niteliğindeki Menkul Kıymetlere İlişkin Hak Sahipliği İhtilaflarında Uygulanacak Hukuk - Lex Cartae Sitae Kuralı.....	134
b. Kıymetli Evrak Niteliğinde Olmayan Bir Belgeye Bağlanmış Menkul Kıymetlere İlişkin Hak Sahipliği İhtilaflarında Uygulanacak Hukuk.....	136
i. Genel Bilgi.....	136
ii. İngiliz Hukuku: Ayni Hak Statüsüne Tabi Tutan Yaklaşım.....	138

iii. Alman Hukuku	144
iv. İsviçre Hukuku.....	146
v. Türk Hukuku Açısından Değerlendirme.....	149
B. Aracılı Sistemde Menkul Kıymetlere İlişkin Hak Sahipliği İhtilaflarına Uygulanacak Hukukta Klasik Yaklaşım ve Yol Açtığı Sorunlar.....	151
1. Aracılı Sistemde Menkul Kıymetlerin Hukuki Niteliğine Uygulanacak Hukukta Klasik Yaklaşım	151
2. Aracılı Sistemde Menkul Kıymetlere İlişkin Hak Sahipliği İhtilaflarına Uygulanacak Hukukta Klasik Yaklaşım.....	156
a. Genel Bilgi.....	156
b. Doğrudan Hak Sahipliği Sistemi.....	157
i. İsviçre Hukuku.....	157
ii. Alman Hukuku	161
iii. Türk Hukuku.....	164
c. Dolaylı Hak Sahipliği Sistemi: İngiliz Hukuku	166
3. Aracılı Menkul Kıymetlere İlişkin Milletlerarası Nitelikli Hak Sahipliği İhtilaflarının Tabi Olduğu Hukukun Klasik Yaklaşımına Göre Belirlenmesinden Kaynaklanan Sorunlar	170
a. Teorik Sorunlar.....	171
b. Uygulamada Karşılaşılan Sorunlar	174
III. ARACILI SİSTEMDE MENKUL KIYMETLERE İLİŞKİN MİLLETLERARASI NİTELİKLİ HAK SAHİPLİĞİ İHTİLAFLARINA UYGULANACAK HUKUKUN BELİRLENMESİNDE MODERN YAKLAŞIM	183
A. Genel Bilgi.....	183
B. Uygulanacak Hukukun İlgili Aracı Kurumun Bulunduğu Yere Göre Belirlenmesi Yaklaşımı (Place of Relevant Intermediary Approach-PRIMA)	184
C. Uygulanacak Hukukun İlgili Aracı Kurumun Bulunduğu Yere Göre Belirlenmesi Yaklaşımında Kabul Edilen Bağlama Kuralları.....	187

1. Genel Bilgi.....	187
a. Hesap Yaklaşımı (PRIMA Tip 1).....	187
b. Hukuk Seçimi Yaklaşımı (PRIMA Tip 2).....	189
c. Nitelikli Ofis Yaklaşımı	190
2. İlgili Menkul Kıymet Hesabının Bulunduğu Yer Hukuku...191	
a. Genel Bilgi.....	191
b. Avrupa Birliği Düzenlemeleri.....	192
i. Takas Kesinliği Direktifi	192
ii. AB Finansal Teminat Düzenlemeleri Direktifi	195
c. Alman Hukuku	198
d. İlgili Menkul Kıymet Hesabının Bulunduğu Yer Hukuku Kuralına İlişkin Değerlendirmeler	200
3. İlgili Hesap Anlaşmasında Seçilen Hukuk.....	205
a. ABD Hukuku.....	205
b. İlgili Hesap Anlaşmasında Seçilen Hukuk Kuralına İlişkin Değerlendirmeler	209
4. Hesap Anlaşmasında Seçilen Hukukun “Nitelikli Ofis” Şartıyla Sınırlandırılması	211
a. Lahey Menkul Kıymetler Konvansiyonu ve Konvansiyonda Düzenlenen Bağlama Kuralları.....	211
i. Konvansiyonun Uygulama Alanı	213
(1) Maddi Uygulama Alanı.....	213
(a) Aracı Kurumda Tutulan Menkul Kıymetler	213
(b) Konu Bakımından Uygulanma Alanı.....	216
(2) Uluslararası Uygulama Alanı.....	220
(3) Uygulama Alanını Sınırlandırıcı Hükümler.....	221
(a) İflas.....	221
(b) Kamu Düzeni Müdahalesi ve Mahkemenin Hukukunun Doğrudan Uygulanan Kuralları.....	221
ii. Bağlama Kuralları.....	222
(1) Temel Bağlama Kuralı	223
(a) Hesap Anlaşmasında Seçilen Hukuk.....	223

(b) Hesap Anlaşmasında Seçilen Hukukun “Nitelikli Ofis” Şartıyla Sınırlandırılması ...	224
(2) Yedek Bağlama Kuralları.....	227
(3) Uygulanacak Hukukun Belirlenmesinde Dikkate Alınmayacak Bağlama Kuralları	227
(4) Atfin Reddedilmesi	228
iii. Bağlama Kurallarının Tatbikinde Uygulanacak Hukukun Her Bir Menkul Kıymet Hesabı Bakımından Ayrı Ayrı Belirlenmesi İlkesi ve Çatışan Haklar Problemi	229
(1) Uygulanacak Hukukun Her Bir Menkul Kıymet Hesabı Bakımından Ayrı Ayrı Belirlenmesi İlkesi.....	229
(2) Çatışan Haklar Problemi	231
(3) Nihai Temlik Alanın Hesabına Uygulanacak Hukuk (Super-PRIMA)	233
b. Hesap Anlaşmasında Seçilen Hukukun “Nitelikli Ofis” Şartıyla Sınırlandırılması Kuralına İlişkin Değerlendirmeler.....	234
SONUÇ VE ÖNERİLEN BAĞLAMA KURALI.....	241
KAYNAKÇA.....	247